

Hoge Raad, 12 januari 2001

Samenvatting

Vier bouwvakkers rijden in een busje van de werkgever van Didam naar Amsterdam om werkzaamheden te verrichten aan de Amsterdam Arena. Het busje wordt bij toerbeurt door een van hen bestuurd. Van der Hoeven is de chauffeur op de dag dat de bus over de kop slaat waarbij alle vier inzittenden gewond raken.

De schade van de drie inzittenden wordt door de WAM verzekeraar van het busje vergoed. Van der Hoeven dreigt als veroorzaker van het ongeval met lege handen te blijven staan. Hij spreekt daarop zijn werkgever aan. Met succes.

De rechtbank oordeelde het onaanvaardbaar dat Van der Hoeven, vanwege de omstandigheid dat hij toevallig ten tijde van het ongeval het busje bestuurde, als enige inzittende van vergoeding van schade verstoken zou blijven. Daarbij werd meegewogen; het ervaringsfeit dat de dagelijkse omgang met auto's de gebruiker daarvan licht ertoe zal brengen niet steeds alle voorzichtigheid in acht te nemen die ter voorkoming van ongevallen geraden is. Van belang was voorts dat Van der Hoeven geen opzet of bewuste roekeloosheid te verwijten viel.

De Hoge Raad bevestigt de uitspraak.

Volledige uitspraak

A.J. Vonk Montage BV,
eiseres,
advocaat: mr R.S. Meijer,
tegen

A.G.P. van der Hoeven,
verweerder,
advocaat: mr E. Grabandt.

Post alia:

3. Beoordeling van het middel

3.1. In cassatie kan van het volgende worden uitgegaan.

(i) Van der Hoeven is in oktober 1992 in dienst getreden bij Vonk Montage.

(ii) In augustus 1995 was Van der Hoeven tezamen met een collega door Vonk Montage uitgeleend aan de in Didam gevestigde onderneming A BV ..., zulks ten behoeve van het verrichten van montagewerkzaamheden aan de Amsterdam Arena. C BV heeft ten behoeve van het vervoer Didam-Amsterdam een bestelbusje ter beschikking gesteld. Het busje werd bij toerbeurt door Van der Hoeven, de collega, alsmede twee werknemers van A BV bestuurd.

(iii) Op 23 augustus 1995 bestuurde Van der Hoeven het busje op de terugweg naar Didam. Op een gegeven moment is het busje met de linkerwielen naast de linkerrijstrook in de middenberm terechtgekomen en na een stuurcorrectie door Van der Hoeven in een slip geraakt en diverse malen over de kop geslagen. De vier inzittenden raakten gewond. Van der Hoeven heeft ten gevolge van het ongeval ernstig rugletsel opgelopen.

(iv) Van der Hoeven heeft als bestuurder van het busje en veroorzaker van het ongeval zijn ongevalsschade — in tegenstelling tot de mede-inzittenden — niet onder verband van de WA-verzekering van het busje kunnen claimen. A BV had een collectieve ongevallenverzekering afgesloten, uit hoofde waarvan aan Van der Hoeven een bedrag

van f 5.685 is uitgekeerd. Voorts heeft Van der Hoeven een uitkering van f 15.000 ontvangen op basis van een ongevallenverzekering van de leasemaatschappij van het busje.

(v) Het dienstverband tussen Van der Hoeven en Vonk Montage is beëindigd. Van der Hoeven werkt sedert 1 januari 1997 in Duitsland. Hij ondervindt nog altijd hinder van de gevolgen van het ongeval.

3.2. Van der Hoeven heeft — voorzover hier relevant — Vonk Montage aansprakelijk gesteld, primair op de grond dat zij niet (in voldoende mate) voldaan zou hebben aan de op haar rustende zorgplicht van art. 7A:1638x (oud) BW respectievelijk art. 7:658 BW, en subsidiair aangezien het zou stroken met het stelsel van het arbeidsrecht en in verband daarmee naar de aard van de arbeidsovereenkomst zou voortvloeien uit de eisen van redelijkheid en billijkheid dat zij de schade van Van der Hoeven zou dragen.

De kantonrechter heeft in zijn vonnis van 25 augustus 1997 — onder voorbehoud van door Van der Hoeven te leveren bewijs van restschade — Vonk Montage aansprakelijk geoordeeld op basis van de primaire vorderingsgrondslag (art. 7A:1638x (oud) BW).

3.3. Vonk Montage is van dit vonnis in hoger beroep gekomen. De rechtbank oordeelde in haar vonnis van 10 december 1998 dat Vonk Montage geen belang had bij behandeling van de grieven, aangezien de vordering van Van der Hoeven naar haar oordeel op de subsidiaire grondslag slaagt (r.o. 5.1). De rechtbank heeft in r.o. 5.2 in combinatie met r.o. 3 de volgens haar in dezen relevante omstandigheden vermeld:

(I) de werknemer, Van der Hoeven, was in de uitoefening van zijn werkzaamheden verplicht zich (dagelijks) per auto van Didam naar Amsterdam en terug te begeven;

(II) hij was daarbij verplicht bij toerbeurt te chaufferen;

(III) de financiële gevolgen van een eventueel ongeval waren voor alle inzittenden van het busje door een WA-verzekering gedekt, behalve voor Van der Hoeven als de chaufferende werknemer;

(IV) er was geen sprake van opzet dan wel bewuste roekeloosheid aan de zijde van Van der Hoeven bij het ontstaan van het ongeval;

(V) het 'ervaringsfeit' dat de dagelijkse omgang met auto's de gebruiker daarvan licht ertoe zal brengen niet steeds alle voorzichtigheid in acht te nemen die ter voorkoming van ongevallen geraten is.

Onder deze omstandigheden oordeelde de rechtbank het onaanvaardbaar dat Van der Hoeven vanwege de omstandigheid dat hij toevallig ten tijde van het ongeval het busje bestuurde als enige inzittende van vergoeding van schade verstoken zou blijven.

3.4. Het middel, dat bestaat uit 5 onderdelen, klaagt over het oordeel van de rechtbank dat Vonk Montage, ongeacht de vraag of zij de op haar rustende zorgplicht van art. 7:658 BW heeft geschonden, aansprakelijk is voor de schade van Van der Hoeven.

3.5. Met onderdeel a klaagt Vonk Montage dat de rechtbank heeft miskend dat voor letselen zaakschade, aan werknemers overkomen door een ongeval gedurende hun werktijd, geen risicoaansprakelijkheid van de werkgever bestaat. De klacht kan wegens gebrek aan feitelijke grondslag niet tot cassatie leiden nu de rechtbank, oordelende dat Vonk Montage onder de omstandigheden waaronder de schade is ingetreden voor de schade van Van der Hoeven aansprakelijk is, zulks niet heeft miskend.

3.6. Met onderdeel b klaagt Vonk Montage dat het onverenigbaar is met de slechts op een tekortkoming in de zorgplicht gebaseerde aansprakelijkheid van art. 7A:1638x (oud) BW respectievelijk art. 7:658 BW om de werkgever ook zonder zo'n tekortkoming voor dergelijke ongevalsschade van zijn werknemers aansprakelijk te houden, louter op grond van de eisen van redelijkheid en billijkheid en/of de verplichtingen voortvloeiend uit goed werkgeverschap. De klacht faalt omdat een werkgever onder omstandigheden jegens zijn werknemer aansprakelijk kan zijn voor diens schade, ook al is aan de vereisten van art.

7A:1638x (oud) BW respectievelijk art. 7:658 niet voldaan (HR 16 oktober 1992, nr 14721, NJ 1993, 264 en HR 22 januari 1999, nr 16700, NJ 1999, 534.

3.7. De klachten c en d keren zich tegen het oordeel van de rechtbank dat de werkgever in het onderhavige geval aansprakelijk is.

De rechtbank heeft verwezen naar voormeld arrest van de Hoge Raad van 16 oktober 1992, waarin werd beslist dat de werkgever in beginsel aansprakelijk is voor schade aan de door de werknemer in het kader van de dienstbetrekking gebruikte eigen auto, en heeft vervolgens bij wijze van analogie, gelet op de omstandigheden waaronder de onderhavige schade is ingetreden, Vonk Montage aansprakelijk geacht voor de niet door een verzekering gedekte, door Van der Hoeven ten gevolge van het ongeval geleden schade. De door de rechtbank in dezen relevant geachte omstandigheden zijn hiervoor in 3.3, onder I tot en met V, vermeld. Dit oordeel van de rechtbank geeft niet blijk van een onjuiste rechtsopvatting; verweven als het is met waarderingen van feitelijke aard kan het voor het overige niet op juistheid worden getoetst. Het is niet onbegrijpelijk, ook niet in het licht van hetgeen Vonk Montage in haar grieven heeft gesteld omtrent de toedracht van het ongeval en het ontbreken van een rechtsplicht voor Vonk Montage om een 'schadeverzekering inzittenden' ten behoeve van haar werknemers te sluiten. De klachten falen.

3.8. Bij onderdeel e, inhoudende dat de rechtbank heeft miskend dat Van der Hoeven in elk geval een belangrijk deel van zijn schade wèl vergoed heeft gekregen en het nog onzeker is of hij betekenisvolle restschade heeft geleden dan wel nog zal lijden, heeft Van der Hoeven geen belang nu de rechtbank het vonnis van de kantonrechter heeft bekrachtigd en Van der Hoeven derhalve nog het bewijs van zijn restschade zal moeten leveren. Deze klacht slaagt derhalve evenmin.

Conclusie A-G Hartkamp

Post alia:

Bespreking van het cassatiemiddel

4. Het middel klaagt over het oordeel van de rechtbank dat Vonk Montage, ongeacht de vraag of zij de op haar rustende zorgplicht van art. 7:658 BW heeft geschonden, aansprakelijk is voor de schade van Van der Hoeven. Alvorens de diverse onderdelen waarin de klacht uiteen valt te bespreken, maak ik enige algemene opmerkingen over de rechtsvraag die het middel aan de orde stelt.

5. Kan de werkgever aansprakelijk worden gesteld voor letselschade van zijn werknemer, veroorzaakt door een verkeersongeval onder werktijd? Onder het huidige recht zijn twee redeneringen mogelijk. Men zie hierover ook Lindenbergh, Arbeidsongevallen en beroepsziekten (Studiepockets privaatrecht nr 62, 2000), p. 85 e.v.

Eenzijds draagt de werkgever in zijn verhouding tot de werknemer in beginsel het risico voor schade die de werknemer aan de werkgever of aan derden heeft veroorzaakt. Voor zaakschade vloeit dit voort uit de art. 6:170 lid 3 BW en art. 7:661 lid 1 BW. In de rechtspraak is beslist dat de werkgever dit risico onder omstandigheden ook draagt voor schade aan zaken van de werknemer zelf; zie HR 16 oktober 1992, NJ 1993, 264 m.nt PAS, waarop ik nog terug kom. De werkgever draagt dit risico ongeacht de vraag of hem zelf een verwijt valt te maken. Ook voor letselschade vloeit dit risico voor schade aan derden of aan de werkgever voort uit de art. 6:170 BW en art. 7:661 BW. Nog niet beslist is wat de situatie is indien de werknemer door een fout letsel aan zichzelf toebrengt. De vraag is of hier een analogie met HR 16 oktober 1992, b.a. moet worden getrokken. Anderzijds wordt het aansprakelijkheidsregime met betrekking tot arbeidsongevallen beheerst door art. 7:658 BW. In dat kader staat niet de vraag centraal wie het risico draagt van letselschade veroorzaakt door een fout van de werknemer, doch veeleer of de

werkgever jegens de werknemer de verplichting heeft geschonden 'de lokalen, werktuigen en gereedschappen waarin of waarmee hij de arbeid doet verrichten, op zodanige wijze in te richten en te onderhouden alsmede voor het verrichten van de arbeid zodanige maatregelen te treffen en aanwijzingen te verstrekken als redelijkerwijs nodig is om te voorkomen dat de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden schade lijdt'. Indien men aanvaardt dat de werkgever onder omstandigheden ook buiten zijn schuld het risico moet dragen van letsel dat de werknemer zichzelf toebrengt, zou kunnen worden gesteld dat daarmee het wettelijk systeem wordt doorkruist en art. 7:658 BW de facto buiten spel wordt gezet.

6. Voor beide standpunten valt het nodige te zeggen. Nu de Hoge Raad in 1992 heeft geoordeeld dat de werkgever onder omstandigheden aansprakelijk kan zijn voor schade die de werknemer zichzelf heeft berokkend, volgen er onvermijdelijk afbakingsproblemen. Deze werden reeds voorspeld in de conclusie bij het arrest van 16 oktober 1992, (nr 6). Toch aanvaardde de Hoge Raad destijds (in beginsel) een dergelijke risicoaansprakelijkheid voor het geval dat 'het gebruik dat de werknemer krachtens zijn verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst bij het verrichten van zijn taak van zijn eigen zaak maakt, naar de aard van die zaak, zoals zich in het bijzonder voordoet bij een auto, risico's van ernstige beschadiging van die zaak meebrengt, niet alleen door eventuele fouten van derden, maar ook in samenhang met ... het ervaringsfeit dat de dagelijkse omgang met dergelijke zaken de gebruiker daarvan licht ertoe zal brengen niet steeds alle voorzichtigheid in acht te nemen die ter voorkoming van ongevallen geraden is'. Vergelijkbare bijzondere omstandigheden doen zich voor in de onderhavige zaak. Ook hier moest Van der Hoeven krachtens zijn verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst gebruik maken van een auto, met alle risico's van dien. Daarbij heeft hij thans weliswaar niet zijn eigen auto beschadigd, doch hij heeft letselschade opgelopen. Het zou een weinig aansprekend resultaat opleveren indien hij die letselschade — naar haar aard immers ernstiger dan zaakschade — niet vergoed zou krijgen.

Op zichzelf is het niet strijdig met het systeem om onder omstandigheden aansprakelijkheid van de werkgever te aanvaarden buiten het kader van art. 7:658 BW. Het arrest van 16 oktober 1992 biedt daarvan een voorbeeld. Principieel is er geen beletsel om hetzelfde bij letselschade te aanvaarden. HR 17 november 1989, NJ 1990, 572 m.nt lijkt in een andere richting te wijzen, maar uit die uitspraak, die niet in de weg heeft gestaan aan het arrest van 16 oktober 1992, mag m.i. niet méér worden afgeleid dan dat wanneer in een door art. 7:658 beheerste situatie de toetsing aan die bepaling gunstig voor de werkgever uitvalt, hij niet desondanks op algemene gronden van redelijkheid en billijkheid aansprakelijk kan worden gehouden.

De mogelijkheid van aansprakelijkheid buiten art. 7:658 BW is ook aanvaard in het arrest HR 22 januari 1999, NJ 1999, 534 m.nt PAS. De werkgever kan aansprakelijk zijn voor ongevallen die de werknemer in zijn privé-situatie overkomen en die dus niet door art. 7:658 worden beheerst, zij het dat hiervoor slechts plaats is onder bijzondere omstandigheden, waarbij kan worden gedacht aan een ook aan de werkgever bekend, specifiek en ernstig gevaar.

7. Ook de wetgever heeft zich over de onderhavige problematiek gebogen, getuige het inmiddels ingetrokken wetsvoorstel Vaststelling en invoering van afdeling 8.14.1 (verkeersongevallen) van het Burgerlijk Wetboek, nr 25 759. Hierbij werd een nieuw art. 7:658a BW voorgesteld, luidende:

1. De werkgever is aansprakelijk voor de schade die de werknemer lijdt doordat deze in de uitoefening van zijn werkzaamheden een motorrijtuig bestuurt dat betrokken is bij een verkeersongeval, behoudens indien de schade het gevolg is van opzet of bewuste

roekeloosheid van de werknemer ten tijde van het ongeval. Deze aansprakelijkheid kan niet ten nadele van de werknemer worden beperkt of uitgesloten.

2. Geen aansprakelijkheid op grond van dit artikel bestaat voor zover de werkgever een verzekering heeft gesloten die de in dit artikel bedoelde schade dekt, danwel de werkgever de werknemer een vergoeding heeft gegeven om een dergelijke verzekering te sluiten.

3. ...

Het wetsvoorstel is ingetrokken naar aanleiding van de commotie die ontstond over de voorgestelde risicoaansprakelijkheid van automobilisten jegens ongemotoriseerde verkeersdeelnemers. In reactie daarop zag het kabinet reden tot heroverweging van het wetsvoorstel. Met name wilde het kabinet nader onderzoeken of de grens van de bescherming van ongemotoriseerde verkeersdeelnemers kan worden gelegd bij opzet en roekeloosheid (ook onbewuste), in plaats van bij opzet en bewuste roekeloosheid. Ook het voorgestelde art. 7:658a zal op dit punt worden heroverwogen, maar het ligt niet in de lijn der verwachting dat de bepaling in het nieuwe wetsvoorstel zal komen te vervallen. Als argumenten voor het artikel worden in de memorie van toelichting genoemd (TK 1997–1998, 25 759, nr 3, p. 3, 20 e.v., 50 e.v.):

- het feit dat de werknemer in de onmogelijkheid verkeert zich tegen deze schade te verzekeren, nu de auto veelal door de werkgever ter beschikking wordt gesteld;
- de wenselijkheid dat een werknemer die krachtens zijn verplichtingen uit zijn arbeidsverhouding bij het verrichten van zijn taak een motorrijtuig bestuurt, de schade die hij lijdt door de extra risico's waaraan hij daarbij wordt blootgesteld, vergoed krijgt door de werkgever, die immers profiteert van deze activiteit;
- het feit dat ook bij een aantal andere situaties waarbij de werknemer schade veroorzaakt of oploopt, het risico voor de werkgever komt (art. 6:170 en 7:661);
- de analogie met HR 16 oktober 1992, NJ 1993, 264, waarbij de minister opmerkt dat het niet aannemelijk is dat de werknemer in een dergelijke situatie wel recht heeft op vergoeding van zijn zaakschade, maar niet op vergoeding van zijn zoveel meer ingrijpende personenschade.

Hoewel een ingetrokken wetsvoorstel zich niet voor anticiperende interpretatie leent, is het duidelijk dat deze argumenten ook van betekenis zijn bij de beoordeling van de te beantwoorden rechtsvraag naar geldend recht.

8. Tegen de achtergrond van deze rechtsontwikkeling komt mij de beslissing van de rechtbank juist voor. Die beslissing is door de rechtbank uitdrukkelijk beperkt tot de omstandigheden van het onderhavige geval, te weten:

- het feit dat de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden verplicht was zich dagelijks per auto van Didam naar Amsterdam en terug te begeven;
- het feit dat hij daarbij verplicht was bij toerbeurt te chaufferen;
- het feit dat de financiële gevolgen van een eventueel ongeval voor alle betrokkenen door de WA-verzekering was gedekt, behalve voor de chaufferende werknemer zelf;
- het ervaringsfeit dat de dagelijkse omgang met auto's de gebruiker daarvan licht ertoe zal brengen niet steeds alle voorzichtigheid in acht te nemen die ter voorkoming van ongevallen geraden is;
- het feit dat bij de werknemer geen sprake is geweest van opzet of roekeloosheid.

Zelf zou ik er geen moeite mee hebben een ruimere regel te aanvaarden in de trant van het voormelde art. 7:658a en ik meen dat daartegen ook niet als dwingend beletsel kan worden aangevoerd dat de wetgever de zaak nog onder zich heeft, nu de minister immers heeft aangegeven de regeling van art. 7:658a in principe te willen handhaven. Anderzijds, een beslissing daaromtrent behoeft in deze zaak niet te worden genomen, zodat het geen bezwaar ontmoet de wetgever nog de gelegenheid te laten zijn gedachten tot volle klaarheid te brengen.

9. Na het voorgaande kan ik de onderdelen waarin de klacht uiteen valt, kort behandelen. *Onderdeel a* mist feitelijke grondslag. De rechtbank heeft beslist dat in de voormelde omstandigheden Vonk Montage voor de schade van Van der Hoeven aansprakelijk is. Dit oordeel berust niet op de opvatting dat er voor (alle) letsel- en zaakschade die een werknemer als gevolg van een ongeval onder werktijd lijdt een risicoaansprakelijkheid op de werkgever zou rusten.

Onderdeel b faalt m.i. Zoals uit de geciteerde rechtspraak blijkt kan een werkgever onder omstandigheden jegens zijn werknemer aansprakelijk zijn voor diens schade, ook al is aan de vereisten van art. 1638x BW (oud)/7:658 BW niet voldaan.

Anders dan de *onderdelen c en d* willen, rechtvaardigt de onderhavige casuspositie m.i. de aansprakelijkheid van de werkgever.

Bij *onderdeel e* heeft eiseres geen belang. Het is niet in geschil dat Van der Hoeven, nu de rechtbank het vonnis van de kantonrechter heeft bekrachtigd, bewijs dient te leveren zoals hem door de kantonrechter is opgedragen.

Conclusie

De conclusie strekt tot verwerping van het beroep.